

'AI zal heroverweging van wetenschapsfinanciering afdwingen'

Opinie | door Wim van Saarloos

6 februari 2026 | Het toenemende gebruik van AI bij aanvragen voor onderzoeksfinanciering zal subsidieverstrekkers nopen om hun werkwijze te veranderen, stelt emeritus hoogleraar en voormalig KNAW-president Wim van Saarloos. "Organisaties zoals NWO zullen zich in de toekomst moeten toespitsen op de grotere aanvragen die er echt toe doen, en die door de indiener(s) verdedigd worden tegenover een panel."

Dat ChatGPT en andere generatieve AI-systemen enorme impact hebben op het onderwijs is inmiddels wel duidelijk. Niet alleen scholieren op middelbare scholen maar ook studenten in het hoger onderwijs maken er al vrijwel dagelijks gebruik van. Gebruik van AI als hulpmiddel om teksten te verbeteren of om suggesties voor onderzoek te doen is natuurlijk nuttig en prima – ook onderzoekers zelf doen dat inmiddels. De verleiding om scripties grotendeels door AI te laten schrijven of opgaven door AI te laten maken is echter zo groot dat [de beoordeling van een student](#) aan de hand van ingeleverd werk vrijwel onmogelijk wordt.

Ethan Mollick betoogt in zijn bekende boek [Co-intelligentie – slimmer werken met AI](#) dan ook dat we beoordelingen zullen moeten heroverwegen, omdat alleen mondelinge examens inzicht geven in wat een student echt weet en kan.

Er is tot nu toe weinig discussie over de impact van AI op

Privacy - Voorwaarden

de onderzoeksfinanciering. Er is echter weinig verbeelding nodig om te beseffen dat die groot zal zijn: we zullen ook gedwongen zijn onze onderzoeksfinanciering te heroverwegen. Het huidige systeem is niet opgewassen tegen het intensieve gebruik van AI en tegen de verleiding om onderzoeksvoorstellen even snel in elkaar te flansen en in te dienen, of om de beoordeling ervan door AI te laten doen.

Aanvragen kosten meer dan onderzoeksbudget zelf

Op dit moment is de druk op het wetenschapssysteem al enorm groot. Onderzoekers zijn voor hun onderzoek vrijwel geheel afhankelijk van externe financiering, ook voor relatief kleine bedragen, wat leidt tot een enorme aanvraagdruk bij financiers zoals NWO. Verreweg de meeste aanvragen worden afgewezen en zijn dus tevergeefs geschreven, ingediend en beoordeeld. Het is nu al de vraag of zulke grote aantallen aanvragen nog goed op kwaliteit kunnen worden beoordeeld, en of deze situatie nog kostenefficiënt is.

Voor een Europees financieringsprogramma is onlangs al [overtuigend aangetoond](#) dat de verborgen kosten van voorbereiding en beoordeling van de 215 ingediende aanvragen groter waren dan het beschikbare budget waarmee naar schatting 2 (!) aanvragen gehonoreerd kunnen worden.

Hagelschieten met AI

Ondertussen zijn er ook de eerste aanwijzingen dat het aantal wetenschappelijke artikelen hard begint toe te nemen [terwijl de kwaliteit ervan afneemt](#), domweg doordat met AI het schrijven van een artikel een peulenschil is, en onderzoekers er al steeds meer gebruik van maken. Het blijkt bovendien lastig om het kaf van het koren te scheiden, nu kunstmatig gegenereerde teksten steeds overtuigender worden.

Het heeft er alle schijn van dat onze wetenschapsfinanciering verder onder druk zal komen, en dat het gebruik van generatieve AI een financieringssysteem – dat eigenlijk al is vastgelopen – zal opblazen. Gezien de druk die onderzoekers ervaren en de snel toenemende kracht van kunstmatige intelligentie, is te verwachten dat onderzoekers in toenemende mate zullen bezwijken voor de verleiding om even snel een aanvraag te schrijven met AI.

Het aantal aanvragen zal dus nog verder toenemen en een mengeling bevatten van door AI gegenereerde ideeën en ideeën van de onderzoeker zelf. De beoordelaars zullen op hun beurt moeite hebben te bepalen wat een origineel idee van de onderzoeker is, en wat is voorgesteld door generatieve AI.

Daarbij dringen zich principiële vragen op: in hoeverre willen we dat de kern van het voorstel van de indiener is, hoe checken we of dat het geval is, en hoe sterk mag AI ingezet worden bij de beoordeling van een voorstel?

Een NWO voor alleen grote aanvragen

Waar dit precies toe zal leiden, is lastig te voorzien. De ontwikkeling bij het onderwijs, waar mondelinge examinering de enige manier lijkt om echt te bepalen wat een student weet en begrijpt, biedt echter houvast bij bepalen van contouren: waarschijnlijk zal het cruciaal worden om onderzoekers hun voorstel zelf te laten verdedigen tegenover een panel van experts. Dat is een werkwijze waarmee we ervaring hebben en die prima kan werken voor grotere aanvragen, maar wel arbeidsintensief is. Het aantal voorstellen dat zo behandeld kan worden zal dus beperkt (want behapbaar) moeten blijven.

Kortom, een omvorming van het financieringssysteem lijkt onvermijdelijk. Organisaties zoals NWO zullen zich in de toekomst moeten toespitsen op de grotere aanvragen die er echt toe doen, en die door de indiener(s)

verdedigd worden tegenover een panel.

Laat instellingen zelf de kleinere bedragen verdelen

Voor de kleinere bedragen zouden onderzoekers dan niet meer bij een externe financier moeten kunnen aankloppen. Waar dan wel? Het ligt voor de hand om te streven naar een nieuwe balans waarbij universiteiten en onderzoeksinstituten weer meer ruimte krijgen om dit soort kleinere projecten zelf te financieren. Het zal echter een hele klus worden om te zorgen dat dit binnen de instellingen transparant en op basis van objectieve criteria gebeurt, want de ontwikkeling van de afgelopen jaren heeft er de facto toe geleid dat universiteiten beslissingen over steun aan onderzoekers en aan projecten steeds meer naar NWO hebben geschoven.

De overgang naar een dergelijk financieringssysteem, die generatieve AI lijkt af te dwingen, zal een enorme uitdaging worden voor ons wetenschapssysteem waar wij – en de nieuwe minister van OCW – ons snel op moeten gaan bezinnen.

Wim van Saarloos is emeritus hoogleraar van de Universiteit Leiden en voormalig president van de KNAW.

ScienceGuide ▼

Gerelateerde artikelen

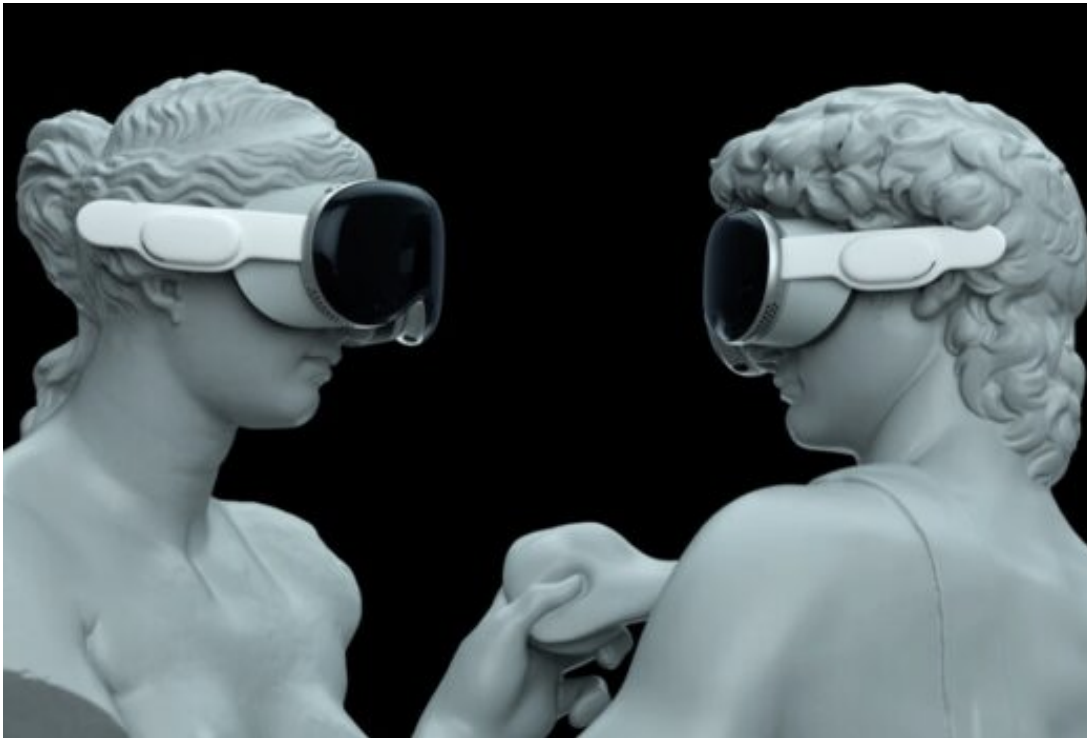
'Universiteit moet geen spreekbuis van de (hardst schreeuwenden in de) samenleving worden'

Universiteiten moeten ook jegens de samenleving academisch zijn, schrijven...

'De kansen van AI voor studenten met dyslexie in het hoger onderwijs'

AI kan studenten met dyslexie helpen om hun academisch...

'AI in het hbo: Een verdere uitholling van competenties?'

Het huidige AI-gebruik van studenten bedreigt het competentiegericht onderwijs,...